

Sürdürülebilir Turizm

Turizm mevsimi çoktan geldi çattı. Bacasız endüstri olarak adlandırılan turizmin hammaddesi olan sosyal, kültürel ve doğal çevre "yeni barbarlar" diye tanımlanmaya başlanan turistler tarafından yine yağmalanacak. Bu sektörde, tüketicilerin ulaşım, barınma ve boş vakitleri değerlendirme faaliyetlerinin çevreye birçok bakımdan zarar verdiği bir gerçek. Turizm sektörünün başlıca sorunları çarpık yapılaşma, doğal kaynakların bilinçsiz tüketimi ve çevre kirliliği olarak özetlenebilir. Bu olumsuz etkenler günümüzde turizm sektörünü bir çıkmaza doğru sürüklüyor. Turizmin bölgesel kalkınmaya büyük katkısı, yeni iş sahaları yaratması, ödemeler dengesine olumlu etkisi, farklı kültürlerin tanınmasını sağlaması, uluslar arasındaki iletişim ve bilgi alışverişini artırması gibi özellikleri nedeniyle bu endüstri dalını korumak için büyük çaba harcanması gerekiyor.

GÜNÜMÜZDE, bir turizm işletmesinin varlığını gelecekte de sürdürebilmesi yüksek düzeyde çevresel düzenlemeler yapabilmesine bağlı, çünkü turizmi besleyen kaynakların sürekli korunması gerekiyor. Hammadde olmaksızın nasıl üretim yapılmazsa, doğal güzelliğini kaybetmiş, beton yığından başka hiç bir şeye sahip olmayan beldelerde de turizm ölür. Planlı bir kalkınma olmadıkça, turizm kendisini besleyecek kaynaklardan yoksun kalır.

O halde güdülecek politika ne olmalı? Venedik'teki gibi "kentnin bir sirke dönüşmesini engelleyebilmek için" turist sayısını kısıtlayan karne turizmi başlatmak mı? Yoksa şu son kalan doğal güzelliklerimizin turistler tarafından sonuna kadar sömürülebilmesi için "ne olursa olsun" diyerek her sene yatak kapasitesini artırmaya devam etmek mi? Bunların hiç biri olmamalı kuşkusuz; çözüm için "eski turizme" olan Avrupalıların geliştirdikleri sistemlere bir göz atmakta fayda var.

Sürdürülebilir Turizm Nedir?

Turizm ve çevre birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Turizmin varlığını çevrenin kalitesine bağlarsak, sektörün belli bir düzeyi tutturabilecek şekilde gelişmesi beklenir. Ancak her bölgenin çevre özellikleri farklı olduğundan bu gelişmenin ne şekilde sağlanacağı konusunda tek ve basit bir cevap vermek güçtür. Burada sadece tek bir ortak noktadan sözedilebilir: Sürdürülebilir turizm. Bu, varlığı için gerekli olan unsurları tehdit etmeksizin işlev gören ve hem şimdiki, hem de gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılayabilecek bir endüstridir. Kısacası sürdürüle-

bilir turizm, geleceğe yöneliktir. Bir yandan turizm kaynaklarının kullanımına devam edilirken, öte yandan aynı kaynakların, gelecek nesiller tarafından da kullanılabilmesi güvenceye alınacak şekilde "korunması"

gerekir. Uzun dönemde belirli bir turist akışının devamlılığı sağlanabilecek midir? Her zaman sorulması gereken soru budur.

Sürdürülebilir turizm ancak yerel nüfusun katılımıyla başarıya ulaşabilir. Böylece yerel nüfus turizmin olumsuzluklarına katlanmak yerine, bu alana katkıda bulunarak kazanç sağlamaya başlayacaktır. Bilinçlenme turizm faaliyetleri sonucu ortaya çıkan ve sürekli olabilen kültürel bölünmelerin de önlenmesinde yararlı olacaktır.

Çevre ve Turizm

Kültürel mirasa ve ormanlara verilen zararlar:

Egzoz gazları ve azot yayılması sonucunda doğadaki asit oranı artar. Bu durum hava, toprak ve suda genel bozulmalara yol açar. Ormanlara ve suya gelen bu zarar yüzünden turist miktarı azalır. Asit çökeltileri, mermer heykelleri ve taş binaları uzun dönemde şekilsiz taş yığınları haline çevirir. İtalya'nın Roma, Floransa ve Napoli gibi şehirlerinde bu sorunla sık karşılaşmaktadır.

Su kirliliği:

Göllerin, denizlerin, akarsuların kirlenmesi turizmi olumsuz yönde etkiler. Birçok bölgede su kirliliği sebebiyle yüzmek, suya girmek yasaklanmaktadır. Suların kirlenme nedenlerinin başında kanalizasyon, fabrika ve gemi atıkları gelmektedir.

Toprak kirliliği

Birçok yerde, toprak toksik atıklarla kirlenmiştir. Bu durum sağlığı olumsuz etkiler, bulaşıcı hastalıkların artmasına neden olur. Kirliliği de turizmi tehdit eden unsurların başında gelir.

Ozon tabakasının delinmesi

Ozon tabakasının delinmesi artan miktarda morötesi ışınların yeryüzüne erişmesine yol açar. Bunun deriye büyük zararı vardır. Ozon tabakasının delinmesi

nedeniyle yüzmek ve güneşlenmek eskisi kadar gönül rahatlığıyla yapılamamaktadır. Birçok ülkede deri kanseri olaylarında artış olmuştur.

Hava kirliliği

Hava kirliliği

bacalardan çıkan duman ve egzoz gazları yüzünden oluşur. Bu durum şehir turizmini olumsuz yönde etkilemektedir. Milano ve Atina bu sorundan özellikle etkilenmekte olan şehirlerdir.

Avrupa'daki Çalışmalar

Avrupa'da turizmin sürdürülebilirliği yönündeki en belirgin çalışma AT'nun 1990 yılını Avrupa Turizm Yılı olarak ilan etmesiyle başladı. Bunun için kabul edilen iki temel hedef vardı:

- Vatandaşlar Avrupa'sının oluşturulmasında turizmin bütünleştirici rolünden yararlanarak, büyük ve sınırlardan arındırılmış bir Avrupa'ya zemin hazırlamak.

- Bölgesel kalkınmada ve yeni istihdam olanaklarının yaratılmasında turizm sektörünün ekonomik ve sosyal açıdan önemine dikkat çekmek.

Bu iki temel hedef çerçevesinde AT tarafından bazı projelere destek sağlanacağı da açıklandı. Projelerde aranan şartlar arasında: "Alternatif kitle turizmi imkanlarının yanı sıra yeni turistik bölgelerle yeni ve farklı turizm türlerinin yaratılması ve bu çerçevede geliştirilecek projelerde çevre faktörünün dikkate alınması" da vardı.

Avrupa Turizm Yılı çerçevesinde oluşturulan Topluluğun Turizm Alanındaki 2. Aksiyon Planı, son yıllarda Avrupa'nın %10 oranında turist kaybına uğramış olduğu saptamasına dayanarak, iki noktaya dikkat çekiyordu:

- Ulusal politikalarda ve

Topluluk politikalarında turizmin desteklenmesi,

- Orta ve uzun vadede turistik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve sınır ötesi programların geliştirilmesi ile Avrupa turizminin uluslararası pazarda daha iyi tanıtılması yoluyla, Toplulukta turizme yönelik özgül faaliyetlerin desteklenmesi.

Bu ikinci noktada esas olan unsur tarihi, turistik ve doğal çevrenin korunmasıdır. Diğer unsurlar ise, turist trafiğinin büyüyen mali yükü ve turiste sunulan ürünün kalitesidir.

Topluluk, çevrenin korunması amacıyla turizmin kıyı ve dağlardan başka yerlere çekilmesine yönelik program çerçevesinde kırsal turizmi destekleme projelerine ağırlık vermiş, kültürel turizm,

gençlik turizmi gibi yarı dallara dikkati çekmeye çalışmıştır. Topluluğun bu program çerçevesinde destek vermeyi taahhüt ettiği faaliyetler şöyle sıralanabilir:

- Üye ülkelerde turizme yönelik kaynakların envanterinin düzenlenmesini teşvik etmek;

- Bir çevre ödülü tesis etmek;

- Çevreye ilişkin olarak tüm turistlere seslenebilecek tek bir mesaj üretmek;

- Turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesinde çevre faktörlerinin göz önünde bulundurulmasını sağlayacak yol gösterici bir rehber hazırlamak;

- Çevresel turizmde pilot projeleri desteklemek.

Topluluk, bu projeler çerçevesinde mesleki eğitim yoluyla turizm hizmetlerinin gelişmesini de sağlamaktadır.

Turizme getirilecek yeni biçimler, çevresel faktörlerin korunması açısından önemlidir. Çevreyle ilgili projeler: bölgesel turizm, soft turizm, kültürel geziler, yeşil geziler, bisiklet turları, gençlik faaliyetleri, konferanslar, çevresel unsurları da içeren çeşitli kampanyalardır. Kültürel turizm çeşitleri kalabalık yerlerden uzaklaşmayı da sağladığından turizmin çevre dostu türleri olarak addedilmektedir.

Turizm Yılı çerçevesinde Avrupa'da ayrıca küçük çaplı bölgesel projeler de gerçekleştirilmiştir. Bunlar, çevrenin korunması konusunda gençlerin ülkeler arası eğitimi, Macaristan ve Avusturya sınırında bir millî park oluşturulması, kıy tatillerinin yaygınlaştırılması, Norveç'ten Macaristan'a trafiğin çevreye duyarlılığı kampanyası çerçevesinde bir gençlik bisiklet turu, Yunanistan'da çevrenin turizm yoluyla korunması, İspanya'da doğal bölgelerin korunması konusunda bir proje, turizm ve çevre sorunlarıyla ilgili konularda sergi gezileri ve İngiltere'de yapılan Yeşil Değişim Konferansı'dır. Birçoğu bölgesel veya ulusal olan bu projeler turizm politikasında kısa vadeli sonuçlara yöneliktir.

Avrupa düzeyinde ayrıca uzun vadeli bazı pilot projeler de gerçekleştirilmiştir. Bunlardan en çarpıcı olanı Almanya Federal Demiryolları tarafından düzenlenen Alman pilot projesidir. Bu proje çerçevesinde iki aylık bir deneme süresinde demiryolları büfelerindeki tüm tabak ve

kaplar "yenebilir" bir maddeden üretildi. Bunlar sindirim açısından da oldukça elverişliydi. Böylece dev miktarlarda plastik atıktan kurtulundu.

Diğer bir pilot proje ise Avusturyalı turizm kuruluşu "Besser Reisen" tarafından gerçekleştirildi. Bu projede, Avrupa'nın transit yollarında daha iyi hizmet veren mola yerlerinin, tesislerin bulunduğu yollar tarif ediliyor, Avrupa içinde nasıl güvenli yolculuk yapılabileceği konusunda bilgi veriliyor, ana yollara alternatif yollar gösteriliyor ve böylece trafik kazalarının azaltılmasına, çevrenin daha az kirletilmesine çalışılıyordu. Bu tür uzun döneme yönelik projeler Avusturya gibi "transit" ülkeler için kuşkusuz son derece yararlıydı.

Almanya'daki diğer bir pilot proje, Almanya'nın ünlü Kara Orman bölgesindeki turist fazlalığının çevreye verdiği zararların azaltılmasına yöneliktir. Bu projeye göre dağ bölgesine otomobillerin girişi yasaklanıyor ve bölgeye ancak otobüslerle girilmesine izin veriliyordu. Bu projeye, sınıra yakın olan Fransa'nın Vosges bölgesi de katılmaktaydı.

Avrupa Turizm Yılı boyunca ayrıca, Balear Adaları'ndaki atıklar için de turizm/çevre konulu başarılı kampanyalar yürütülmüştü. Bu dönemdeki faaliyetlerin arasında kıyı temiz-

leme operasyonları, recycling, okullarda ve turizm sektöründe bilinçlendirme kampanyaları da vardı.

Önemli bir diğer pilot proje de, turizm ve çevrede enformasyon ağını kurmak üzere Almanya ve Hollanda tarafından yürütülmüştü. Bu ağ, turizm tarafından çevreye verilen zararlar hakkında bir bilgi birikimi sağlamaya, çözümler üretmeye ve tur operatörlerinin adreslerini toplamaya yönelikti.

Avrupa Turizm Yılı boyunca finanse edilen ulusal projeler, soft turizm ile yeşil turizmin pazarlanması ve bir temele oturtulmasına yönelikti. Bir yandan turistlere sağlanan olanakların geliştirilmesi amaçlanırken bir yandan da çevrenin korunmasına yönelik bilinçlendirme söz konusuydu. Hükümetler, yerel yönetimler, turizm sektöründekiler ve baskı gruplarının çevreyle ilgili konularda bilgi alış veriş de bu projelerin önemli amaçlarındandı.

Topluluk uzun vadede, Avrupa turistik kalkınma potansiyelinin gözetilebilmesi için çevrenin çok daha kapsamlı bir şekilde korunmasına yönelmiştir. Bu amaçlara şu tedbirler aracılığıyla erişilecektir:

- Çevresel bir Avrupa ödülünün konulmasıyla, turizm hizmetini arz ve talep edenler tarafından turizm ve çevrenin etkileşiminin daha iyi anlaşılmasının desteklenmesi;

- Özellikle kitle turizminden etkilenen bölgelere ilişkin bilgilerin biraraya getirilmesi ve çevreyle uyum içinde olan yeni turizm türlerinin geliştirilmesine elverişli bölgeleri belirlemek üzere, üye ülkelerin kaynaklarına ilişkin bir envanter yapımının desteklenmesi;

- Yerel yönetimlerin ve turizm işletmecilerinin biraraya geleceği seminerler ve konferanslar yoluyla ekolojik yasalar için lobi oluşturma ve çevreye ilişkin genel bir mesajın belirlenmesi;

- Turistik bölge idaresi teknikleri dahil, her türlü bilgi ve deneyimin sınır ötesi değiş tokuşunu sağlamak için bir network sisteminin geliştirilmesi;

- Turistik bölgelerdeki peyzaj politi-

kalarına üye ülkelerle bağlantılı olarak eğilimesi;

- Soft turizm türlerini teşvik eden girişimlerin desteklenmesi.

Topluluğun çıkarmış olduğu eylem planlarında 200 kadar önlem genel olarak iki tema çevresinde toplanır:

- Hava, su ve gürültü kirliliği ile mücadele;

- Doğal kaynaklar yönetiminin geliştirilmesi, doğanın ve doğal mirasın korunması.

Topluluğun 1992 yılında çıkardığı Beşinci Eylem Programında, kıyı mirasının bütün olarak korunmasına çok önem verilmektedir. Ayrıca Avrupa Çevresel Eğitim Federasyonu'nca plajlarda ve marinalarda başlatılan "Mavi Bayrak Kampanyası", tüketiciyi ve sanayi çevresel konularda bilinçlendirme ve duyarlı tutma konularını kapsamına almıştır. Komisyon tarafından hazırlanan "Kent Çevresi Hakkında Yeşil Kitap", kentsel çevrenin güzelleştirilmesine ve korunmasına ilişkin stratejileri içerir.

Türkiye Açısından Durum

Türkiye açısından sürdürülebilir turizmi gerçekleştirebilmek için önce düşünce sistemimizi değiştirmek gerekir. Ülkemizde çevre kirliliğini azaltmaya önem veren turistik tesisler kurmak para kaybı olarak görülmektedir. En büyük sorun bu konudaki eğitimsizlikten kaynaklanmaktadır. Çevre ve turizm konularında yöre halkının, yerel yönetimlerin eğitilmeleri ve bilinçlendirilmeleri atılacak ilk adım olmalıdır. Yerel yönetimler çoğu kez, turizmin sürekli artan gereksinimleri, plansız bir şekilde genişleyen turizm yöreleri karşısında hizmetlerini yeterli ve yaygın olarak verememektedir. Çevreyle ilgili düzenlemeler bir yana, tatil sezonlarında en basit yol, çöp, su gibi temel hizmetlerin bile yerine getirilmesinde aksaklıklar olmaktadır.

Turizm planlaması, ülkenin hukuki mevzuatına, kalkınma planlarına, yörelerin özelliklerine ve doğal çevreye uygun olarak yapılmalıdır. Türkiye'de de bu tür bir planlamaya son yıllarda başlanmıştır.

Ülkemizde çevre konusunda mücadele edilen başlıca sorunlar: Deniz, göl,

ırmak, plaj kirliliği, kalitesiz içme suyu, ölü kuşlar ve hayvanlar, yosun istilası, atıklar, başıboş hayvanların yarattığı kuduz tehlikesi, aşırı yapılaşma, ölen ağaçlar, hava kirliliği, toprak erozyonu, tatil yörelerindeki şantiyelerin çokluğu, kirli sokaklar, gürültü, çıplak yamaçlar ve gece-kondulaşmadır.

Yaz aylarında bazı turistik yörelerin nüfusu, kış aylarına oranla on misline kadar artmakta ve bu bölgelerde yol, su, elektrik ve kanalizasyon hizmetleri yetersiz kalmaktadır. Doğal çevrenin bozulması, altyapı eksikliği, gece-konduların çoğalması, su ve hava kirliliği, trafik, remizlik sorunları, turizm hizmetlerinin gelişmesine engel olmakta ve dinlenmeye, eğlenmeye gelen, tekdüzelikten, gerilimden uzaklaşmak isteyen turistleri daha fazla gerilime sokmaktadır.

Turizm endüstrisi sadece yurtdışından gelen turistlerle güçlenmez. Ülke vatandaşlarının turizme katkısını da unutmamak gerekir. Turizmin sosyal avantajları ulusal terimlerle ifade edilmelidir; bu endüstri dalı yerli halka sanat ve eğlencenin yanısıra, birçok olanak daha sağlar. Sosyal avantajlar bir bakıma uluslararası düzeyde de ortaya çıkabilir. Turizm, dünya insanları arasında bilgi alışverişi sağlayarak kültürel bağlar kurulmasını olanaklı kılar. Bu endüstri dalının güçlü olması için yapılacak çevresel düzenlemeler ise çevrenin korunması açısından önemlidir.

Turizmin neden olduğu zararların ölçülmesi konusunda bugün yeterli çalışma yapılamamakta, elde edilen veriler yetersiz kalmaktadır. Doğal çevreye bağımlı kaldığı sürece büyüme imkanı bulunmayan turizm sektörü, giderek artan talep karşısında yavaş yavaş bir çıkmaza doğru sürüklenmektedir. Turistler, doğal güzelliğini kaybetmiş yöreleri terkederek yeni yörelere yönelmekte ve bu bölgeler de yozlaşmaya başlamaktadır.

Yapılacak olan; geçmiş hatalardan ders almak, turizm çevre eğitimine önem vermek, altyapı tesislerini geliştirmek, plansız yapılaşma konusunda sıkı tedbirler almak ve yasal düzenlemelere gitmek, turizmin alternatif dallarını geliştirmek ve tanıtmak için çeşitli kampanyalar yürütmektir.

Yaprak Renda

Kaynaklar
Commission of the EC. Towards Sustainability, Brussels 1992.
Commission of the EC. Report to the Council and the European Parliament on the European Year of Tourism, Brussels 1991.
Dirik, M. AT'da Turizm Politikası, Türkiye'de Turizm Politikası Kişiselleştirilmesi, Ankara 1993.
Johnson, P. European Industries, England 1993.
Stichting Milieu en Educatie Nederland. The Earth As A Holiday Resort, An Introduction To Tourism And the Environment, Utrecht 1993.